

Совет чогаалчыларның ийги Бүгү-эвилел съездизи

Декабрь 20-ин эртенги хуралы РСФСР-нин Чырмышкыны министри И. Наиров-гуч чугаазы-биле эгелээ.

Педагогика болгам уруулар литература чыгыш сорудалыг деп ол чугаалап эгелээ. Уруулар литература школадан чырылмас, школа уруулар номнары чокта база ажылдап шыдаас.

Партияның болгам чазактын айтылтыкының күчүспешпаан, Россия Федерациязының Чырмышкыны министерствозу уруулар литератураның хөгжүдөзүнө дуааларычче болгам ийи бээричче улганган эгези хемчеглерин алган.

Урууларга эл эки номнарын конкурсу үргүчү чоруду келген, оон түнөлинде хей-хей чаа авторлар тыптып келтирилди. Урууларга таарышкан эртем-тайымбырыч болгам эртем-уран-чечен номнары чогаалды тургузарыңь конкурсу ам челишкенини чоруп турар. Уруг полиграф бүүдүргөсүнүн түдүшкүнүчү министрестозу эгелен кирген, ол болза, уруулар литератураның парлар аздыгы улуу-биле калбартып арганы бээр.

Эге школарның өөреникчилерине номчулгага херектээр номнары, ол ыш-лаш ылангыч төөгү, география, бойусу эртем, физика, химия чикежик эртем-нериниң өөрелдизинче холбаштыр сүжеттич биле раскаттарын эртем-тайымбырыч, эртем-уран-чечен номнары чогаалды тургузарыңь киркирини эл Кавро чогаалчылардан дилээ.

Чамык акы-дуума литератураларның ханы анализин бербей, чүгле аттар болгам номнар алаары кызыгартынган дөөт илеткелинин болгам эдеринчи илеткелинери А. Нахар шүгүмчүлөөн. Чогаалчыларын бирги съездизинде сонна үеде узбек совет роман төрүтүнген, муруну ол чок турган, узбек новелла төбөтөрүтүнген, Узбекистаның чогаалчыларын оон-оон романын ССР-нин улустарынң дыларында болгам даштыкы дыларды парламентин үгүлөөн. Номнарын маалыраары хөөчү тарыкчылары, жан энциклопедиялары, партия акыл-дакчылары— күш-ажылдын болгам тургузүшкүнүңь экиндери болуп турар.

Москвага «Улустарыңь найырамы» деп театры тургузар дугайында саналды А. Кахар деткившпаан, оон-биле эл-мөй ном үндүр чери тургузарыңь база саналаан. Совет литератураның моон майгы хөгжүдөзүнүн орту айтылган партия Топ Комитетинин съездизи байырыңь улуг ужу-дуазыңь дугайын ол болупун чугаазыңь түнөлинде чугаалаан.

Совет Армияның болгам Шериг-Далай Флодуңь тазыкелериңь съездизи челип келгенге хураалын дарагы дынактаган. Тайыңь камгалалында турар улуг армияның дайынчыларынң залда кирип келген төлөктериңь чогаалчылар туруп келген димиттиңь адмш чазашкыны-биле уткан.

Индире Совет Эвилелиниң Маалыры гвардия подполковник А. А. Васильев. Совет Армияның болгам Шериг-Далай Флодуңь дайынчыларынң мурунуңь съездизи дайыкчы изиң байырыңь чедирилеш Төрөн чурттуңь камгалалчыларынң алдарыңь маалырыңь чоруктарын көргүскен кайгамчыктыңь чогаалдарын дугайын ол чугаалаан.

Ол чогаалдар армияның болгам флоттуңь солдаттарынң, матростарынң, офицеринин, генераларынң, адмиралдарынң өмүктериңь болу берген—деп ол меледээ. Ол чогаалдар оларынң маалырыңь чорукка, Төрөн чуртка болгам Коммунист партияга кымытар чок ынанчыга кижиндеринге дуузал турар.

Иначал-даа уран-чечен литература совет дайынчыларынң мурунуңь ам-лаа улуг хулааңь деп эл Васильев меледээ. Армейди болгам флоттуңь амдыралыңь чогаалчылар боттары шуут көрүп, дайын чылдарында харылааңь турган дег шериг кезектериңь-биле мыдыңь харылааңь болуру күенчиңь-дир.

Совет кижилеринң тайбыңь күш-ажылдын шынчы камгалалчыны—Совет Армияны дугайында чаа-чаа номнарын силерден маан тур бис!

Съездизин мурунуңь Борис Полёвий хары ес чугаалаан. Совет Армиянын амдыралынң маалырыңь чоруктарыңь тураскаткан чаа-чаа чогаалдарын совет чогаалчылар тургузарлар деп меледээ.

Оон соонда санал берген Б. Агапов совет кижинин күш-ажылчы челишкенирин, оон чогаалчы дилеп тымышкынынын болгам угаан-болганыңь үргүчү өзүдизин бүгү талазы-биле акжыдыңь илередиңь жанр болуу өерттиңь ужу-дуазының дугайын, чептестериңь шүгүмчүлөк-риниң чепсөө болуу өерттиңь дугайын чугаалаан.

Совет литератураның мурунуңь турар сорудаларыңь деннелинге чедир литература критиказыңь кудуринин эргежок чугуламын, амык критиктерин хайтарооп көөр дугайын М. Алигер чугулап айтылган.

Литература чогаалчыгааңь бот-таалар чоруктуңь фактыларынң дугайын чогаалчы чугаалап турган, Бабевскийниң «Чер-кырында чырык» деп романында бир болушкунуңь чижек кылдыр көргүскен. Ина болза, Сергей Гутаринов Хорайга челип келген, Бабевскийниң «Алдын Сымы-тын кавалери» деп романында шикиткен көкөгөнн көрүп турар, мычарга ол романыңь маалырыңь база-ла Сергей Гутаринов болу.

Индий чогаалчы Али Сардар Джаффрины төлөөрдү изиң-биле уткан.

Совет литература, социалисттик реализминин принциптери Индияның чогаалчыларыга калчар-ла азжок улуг ужу-дуазыңь деп Джаффри чугаалаан. Интернационализмниң өзүу оларын сорук киркириңь турар болгам бүгү делегейиңь хосталгага ынанчыктын улустарынң уңун олар боттарының чогаалдарында илеретип турар. Дайын кымычаларынң карагалыкы, тайбыныңь болгам кизи төрелетиниң кара сагынына бистияңь номнарымыңь тиелтирбес күжүн уураштырымыңь — бистиниң нийти соругаыс деп чүвени бистин хулааңь совет акы-дуумаларыңь силер-биле, бистиниң мык кидат көжарымыңь-биле, бүгү чурттарынң тайбыңь болгам депшеңь дөштө демисеңир турар чогаалчылар-биле калы демисеңир ужурул турар.

Индий төлөөктеринн база бир бежигүрү—чогаалчы Ахмед Аббас индирге үнүп келген. Шүдүчү Фаиз Ахмед Фазилти шүдүктеринин чымдызыңь болгам Пенджаб мокудан бижик билбес бөдүн хөрсөжөн кижини совет чогаалчыларга белек кылдыр даараан кылган Аббас болгам Джаффри олар съездизи белектер кылдыр дамчытканнар. Ол хөрсөжөн кижиниң мыдыңь сестериңь Аббас дамчыларга, төлөөрдү болгам алдчылар димиттиңь адмш чаксап турган: «Тайбыңь дөштө демисеңир турар улуска мык белектиңь чедирин бериңер. Бу белекти бөдүнүн олугуңь белектер турган мен, иначал-даа мою Советтер чуртуңьд мөө оолдарыңь чорутуңь деп дамчылар силер. Дайыныңь коргунчур чорутуңь оларынң душтуктары болгам бүгү делегейде душтуктар таварышпазы-нар деп оларга мен күзеп тур мен».

Национал совет литератураларынң көстүп көрбөөн дүргөн өзүдизин болгам чечектелишиңь 20 чылдар дүргүзүнд совет литератураның хөгжүдөзүнүн чугула түнөлдериңь бирөөн болуп турар—деп Курбан Сахатов (Туркменстан төлөө) чугаалаан. Элеэн каш талантыңь чогаалчыларын өстүргөн туркмен литература база чечектелип турар. Республика организациаларыңь дуузалыңь «декада» илиңь-биле, шымчы түдүктөшкени арганы-биле көргүзүп турар дөштө Совет чогаалчылар Эвилелин шын шүгүмчүлөөчү ораторларга К. Сахатов каттышкан.

Ростовтуңь чогаалчы М. Соколов Совет чогаалчылар Эвилелинин органдарын шүгүмчүлөө. Улуг чептестерин бирөөн болза, шүгүмчүлөдди болгам бот-шүгүмчүлөдди Эвилелиниң улуртур органдарында-ла, чер-черин чогаалчылар организациаларында-да хүндүлөтөй турары болуп. Съездизи болган илеткелде-даа, эдеринчи илеткелдерде-ла шүгүмчүлөд аман болган. Крайларга, областтарга чуртпал турар чогаалчыларынң чогаалчы улуг коллективиниң ажылынң дугайыңь бүүдүн бөлүк К. Симоновтуңь илеткелиңьдеш үштүңь деп оратор меледээ. «Литература газетга» солуңь чугула чогаалчы айтырыларын эвеш бижип турарын М. Соколов шүгүмчүлөөн.

Драматургияның байдалын оратор чугаалап турган, хей-хей эки шипиле театрларга чеппей, а Культура министерствозуңь барган, суражок-ла баар деп меледээ.

Эртеңи хураалга сөөлгү санал берген Мирза Ибрагимов кылган жуураалдар, ном *

Декабрь 20-де кезээки хураалды Мирзо Турсун-заде даргалаан.

Совет литература критиказының кол айтырылганыңь дугайында эдеринчи илеткелди Б. Рюриков кылган. Критиканы байдалын болгам сорудаларын илеткели толаргайлап, оон улуг хоуждашкыны анализтеэн.

Бистин литературавыстыңь идеяль үндөжинери дөшт, оон реалисттик ханым болгам шынчымы, белек уран-чечен Жабырантайы дөшт демиселе литература критиказының болгам литература шынчылынын мурунуңь турар сорудалар дыка улуг. Гуманизмин, тайбыңь-нин, демократияның идеяларын бистияңь литературавыс бүгү делегейге илеттерип турар.

Сөөлгү чөөрби чылдарга таарымча чок бегай үзөл болдарын ажип тилкөөн совет литератураның эртемниң деннелин сөөлгү чөөрби чылдарга бөдөөн деп илеткели чугаалаан.

Акы-дуума литератураларынң төөгүзүнө болгам ала-чурт болгам делегей литературавыстыңь түс-түс классиктеринге холбаштырган литература шынчылыны ащылдарын илеткели санал чугаалаан. Оон-биле калы ССР-нин Эртемгер Академиязының делегей литературавыстыңь институту совет литератураның төөгүзүн төгүзү талазы-биле акжылды 20 чымыңь чылдарга ажылдап келе-даа, оон ам-даа үндүрбөңь дөшт ол чөмөлөөн. Литература шынчылының талазы-биле чамык чогаалдар эмин эритир хей фактылар-биле, үгүрмек тодарымгалар-биле долдунар, түнөк байдылгалар талазы-биле чепсөө болуп турар. Фактылар болгам үгүрмек тодарымгалар херектиңь, ол чокка эртем болбас, иначал-даа оларга эртемниң «кал боддалар дааным турар болза ол фактылар болгам толаралар ам херектиңь. Бай-ла-ла «фактычмаштар» бер турган, ханы болгам өткүч чилер эртемниң боддалар чокта, өзүлүг эртем болдунмас.

Литература шынчылында чептестер школарынң өөрелдиз номнарыңь болгам программаларыңь көжүп кирген деп илеткели айтылган. Литературынң үлгер-дуртулар делегейиңь, кайгамчыктыңь чоруктар делегейиңь болуру чорун улган, оон улуг таварылгаларга төөгүңь немеле көргүзүү кылдыр сөөлгү үгө чедир бай-кылап турар. Өөрелдиз номнарыңь суран-чечен тускай байдалыңь немеле кылдыр барык-ла төөгүзүнө допчүзү-биле болгам чүгүртүп тайымбырылап турар. Эстетика талазы-биле программа чок, өөрелдизге ному амы уран-чүүдүн философияның айтырылганыңь талазы-биле чүүдөр чымдазы бешик чок. ССР-нин Эртемгер Академиязының философияның болгам делегейиңь литературавыстыңь институттары ол айтырылганы сорук чок шүшпөңь акжылдан кылган турар.

Сатира, конфликт дугайында, эки талазы маалыраар, үлгелерин болдуруп принциптер дугайында, трагедия болгам комиктиңь чоруктар дугайында уран-чүүгө амыдыралыңь чугула айтырылгалар, уран-чүүдүн арганыңь болгам стилиңь дугайында айтырып ханым-биле ажылдап кылдыман.

Идея чок чорукче, улустан хоорук каас чорукче тыртылмышкыныңь партия ТК-нин идеология айтырылгалар талазы-биле төөгүлүг документтерде сойгалап илереткел деп эл Рюриков үгүлүчүлөөн. Дайынны чылча шаан, фашизмге улуг улуг тилдегени чедип алганда, идеяль негелдизиниң дугайын уттуп, чүгле көгелдиңь тааладыр уран-чүүгө дайын болуру бис деп болган кижилер бистин аравыстан тывылган. Ол дедир тааладыр хөөннерин партия буруу шапкан. Космополиттик идеяларын, орус литературалар эки талазы маалыраар чок, ол ышкан каас чаруш чорук чок дөшт дугайында меге хоозун үгелдерин совет хей-ниити шынчы шүгүмчүлөөн. Чевенчиктегиңь социализмге болгам бөдүнчүдүгелдегил чорукка хей-ниити база ичарар чайгылаш чок удураган.

Амдыралдыңь болгам литератураның хөгжүдөзүн калба-биле көөр бодалга

Ундүр чөерлер болгам эртем-шынчылды институттарыңь литератураның чугула айтырылганыңь холбаштырган улуг эртем акжылдарын парлап үндүргүзээр ужураут деп санал кирген.

* * * Критиканыңь улуг хоуждашкыныңь дугайында Совет чогаалчылар Эвилелинин харысалгалынын дугайын эл Рюриков чугаалаан. Солунарның болгам жуурааларын арыннарыңь критикага берип турар чери чере чедишпес. Эвилелиниң пардага органдарыңь—жуураалдар, альманахтар, «Литература газетга» анык критиктерин кижилер талазы-биле дыка чепсөө ажылдап. Критиканың бүгү ажымы бодамчалымы-биле шымдыккай экиндери Чогаалчылар эвилелиниң чугула сорудаларынң бирөөн.

Хураалдыңь мынча деп чарлаан: —Улуг негр ыраажы, кизи төрөлөтөн аас-кежиңь дөшт могай чок демиселеңи Поль Робсонга сөс бээр-дир.

Америк эрге-чакыргалар АКШ-тан үнөр чөпшөөрди Поль Робсонга бербес-лаа оон пейзажда туртырган чугулам ол беже-же совет чогаалчылар съездизинге дың-келген.

Оон чугаалааныңь: Тайбының камгалалчылары бистер биске кыжаныңь турар айымды тодарай биши турар бис. Ол халдашкынар тур-ла-даа аас-кежиңь болуп америк улус отуп турар. Америк улус база тайбының күзөп турар, бүгү чер бөмбүргөзүн миллион-миллион кижилериниң бүгү күште-рини берип турары демиселе, тайбыңь дөшт демиселе болдунар-ла арга-биле калба-биле кижилер алаа дуузалар херек.

Тайбыңь дөшт америк демиселеңи бистер адуругучу чорук болуп тура-даа, бүгү бергелер болгам шактыкташкынар болуп тура-даа бөдүстүгү демиселеңиңь чарынган күш-биле үргүчүлөөн турар бис.

Тайбыңь дөшт демиселеңиңь могай чок күзөңиңькениңь дөшт силерге четириенистиңь илеретип тур бис. Кижилерин културазыңь болгам кежиңь өңүндөңь маалыраа чокка оларынң найыралын, дөң эргезин болдунар кылган силер деп чүвени хосталга дөшт демисеңир турар улустар көрүп турарлар.

Мен совет улустуңь ылап шын өңүт мен хөрсөңиңь билип көрүр. Совет кижилерге болгам маалыга бичиңь тургалар мөөн байырымның дамчып көрүңер. Силерге болгам силериниң бичиңь урууларыңьга байыр чедирини Американың өңө илчир-чүр чөдериңде хей-хей бичиңь уруулар оларын дилээ. Кайгамчыктыңь кел-ди ол оларынң чорук, чүге дык тайбыңь ызазыла чазалп алыр бис. Дайыныңь тайбыңь тилкөөңь—деп Поль Робсон түнөлинде чугаалаан.

Оон соонда Г. Мустанин чугаалаан. Казах литератураның челишкениниң дугайын ол чугаалап, казак шүгүмчүлөк-ниң болгам просаниттериниң тургусканы элөөн хей чогаалдарын алаан. Национал дылдарла очулаларыңь айтырылгаларга оратор доктаган, оулуңь дээрде бөдүн ажып эвес, а уран-чүүл болуу, оулуку кижиле улустуңь амдыралыңь, аажы-чачыны билер, оулукулар чогаалыңь стилиңьттиңь оңайыңь болгам чогаалчы мөөдү-шынпарын шиктөөдүн алыр ужуру деп чүвени чугулап айтылган.

Француз чогаалчы Эльза Триоле чүвө чугаалаан. Барымы чүбүнү номчулчуларын илетке-биле, бүтүрел-биле болгам кижиге ынанчык-биле оларын өртүп турар совет литератураның оларга улуг ролюдү болуп турар дугайын ол чугаалаан.

Бөжөкэй хураалга сөөлгү санал берген кинорежиссер А. Довженко болупун чугаалыңь кинодраматургияның хөгжүдөзү-ниң айтырылгаларыңь холбаштырган.

Великобританияның Чазаанга СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢь НОТАЗЫ

Декабрь 20-де ССР-ниң Даштыкы Хекторер Министрияңь бирги ораакчызы А. А. Громико Великобританияның ССР-де элчини У. Хейтерин хузаан алган болган Великобританияның Чазаанга ССР-ниң Чазааның дараазында нотаныңь аман тывыскаан.

«Париж дугуржугалары дидир чүвени англи Чазактын чарымыңь илереттенип турар ажыл-чорудулгалары болза, «Гитлеринг Германияга болгам оон Европада сүчөмөжөлөкчелерине удуу дайыныңь өвилел дугайында база дайын сөөлүңь кады ажылдажылга болгам бот-боттарыңьга дуузалык дугайында Совет Социалистик Республикаларын Эвилелиңь Великобританияның Каттыкыңь Хаан чөв-риниң аразында керөөниң» талазы-биле Англиниң болугна алган хулааңькелериге үдөзүнчөңьдөңь уураанышмак дөриңиче Англиниң Чазааның кичээңьдеш улаандырыңь эргежок чугула деп Совет Чазаак санап тур.

Ол керөө 1942 чылдың майыңь 26-да, кажан Совет Эвилели болгам Англиниң антигитлерин коалицияның өске-лаа күрүнелери-биле калы калың-берге демиселеңиңь дайыныңь — гитлеринг Германияга удуу демниң чорудуп турганыңь хүнелеринде ат салынган. Совет болгам англи улустарын эң эки оолдарыңь ханы-биле быжымгалыңь болгам ийи улустарынң сыйры кады ажылдажылгаже күткүлөңь өмүзүлө-биле чарымыңь англи-совет керөө болза, Германияның ийикке, амы Европада атресичи, үдөзлөгилерге оң-биле хол-бааыңь турган күрүнелерин кайзымыңь-даа талазында чаа агресияныңь болдунар авгазы баш улур-ла болдурус дөшт дайын сөөлүңьдөңь үеде кады хемчеглерин Англиниң болгам Совет Эвилелиниң ай-чорудурун көрүп турар.

1962 чылга чедир хуусааңь кылдыр чарымыңь ол керөө чугаалааңь болза: «1. Дугуржуңь турар белек талалар тайбының камгалалчыныңь болгам агресияга уураанырыңь сорудаларыңь дайын сөөлүңьдөңь үеде нийти хөдөлгө-шкениңь дугайында савалдарын хулааңь амыр төлөөдө бир ай бодамгы өске күрүнелер-биле боттарының каттыжар күзө-лдиниң дугайын меледээ тур.

2. Мыдыңь санадарыңь чүгүлүг деп көөргөңь чедир олар дайын чорудулгаларынң дөзүлгөңь соонда Германияның ийикке амы Европада агресияныңь үдөгилеринге оон-биле холбашкан күрүнелерин кайзымыңь-да талазында агресияны каттагымы болгам тайбының үзөрин болдунмас болдунар дөшт боттарының эрге-чакыргалааңь бар бүт-тө хөмчеглерин алдыра» (3-ку чугу).

Керөөдө оон ийи чугаалааныңь болза: «Дугуржуңь турар белек тала бүртүч дугуржуңь турар өске белек талаа удуу улганган калың-даа өвилелерин тургус-пазыңь база калың-даа коалицияларга каришшениңь хулааңь туу» (7-и чугу).

Совет Эвилели болгам Англи ол керөө бугураа Европада айылма чок чорукту организациалар соруда-биле дайын сөөлүңь-дөңь үеде сыйры болгам найырамыңь кады ажылдажылгаже демниң ажылдаарын дугуржуңь турар өске амык талаарын кайы бирөөн Германияның талазында болган агресияга база катан таварыж берген таварылгада бот-боттарыңьга шериг болгам өскө калың-даа дуузалыкыңь көргүстүрү хулааңьтеш.

Англи-совет керөө тайбының детки-рин болгам Германияны амы Европада агресия үдөгилериниң өң-биле холбашкан күрүнелерин талазында чаа агресияны баш улур болдурус болу-дунуңь сорудамы кылдыр салып турар болза, Англиниң Чазааның ат салганы париж дугуржугалары герман милитаризмин катан тургузарыңь чедирин, оон-биле чаа герман агресияның кылма-ныңь тургузуп турар. Ол дугуржугалар Барымы Германияны катан ченселеээр, чокта чаа-ла элөөн хей эжелетирген чурттарынң демсөөрине ханыңь өдү-рүчү чоруктуңь болгам дардалдыңь сү-чүртүгүн непередиңь, Совет Эвилелиниң, Англиниң, Францияның болгам Евро-паныңь герман милитаризмин агресия-зыдан кычылдатаран өске-да чурт-турун хей саныңь хоорайлары болгам суураалын буза-шыншыкыңьга таварыш-тырып турган шаандагы гитлерге теве-ралдарга баштаган барымы герман ар-миянын тургузар деп көрүп турарлар.

Барымы Германияла ужу-чүүдүн удуу күштерин, танкаларын, аар артиль-лерины, шериг-лаай флоттуңь, бөдүнө шериг штабтарыңь күчтө хей саныңь армия тургузупун турар эвес, харын барыңь удууруңь-биле катан-хаара оон бүгү аар удууруңь бөө-чөпсөөртү бүтү-реринче катан шилчин кирип турар.

Улустар аразыңь бар турар дугур-жугаларын үрешпаан, париж дугур-жугалары болза, Барымы Германияны милитаризмин болгам алаанарак-тарынңь холуңьга атомнуг чөпсөктө, а ол ышкан хиниттиңь болгам бактериялоостуңь чөпсөктө тысып берип турар, ол чорук улуг эвес демсөөрлеринг, сыйры чөпүгү европа чурттарыңь онза айылм болуру бөдүнчү бүгү-ле аар уражтарыңь-биле болгам санап чепсөө каража когарыңь-кынырар-биле хымыкыңь атомнуг болгам бактериялоостуңь дайының айымыңь хей катан улагытырыңь турар.

Париж дугуржугалары оон-биле калы катан чөпсөккелен Барымы Германияны соңгу-атлантикиттиңь агресичи бөлөгө бол-гам Совет Эвилелиңьге база улус демокра-тиязыңь чурттарыңьга удуу улааңьган

өске-даа шериг бөдүлөжишкениңь өңөңь-көңөрүн көрүп турар. Ол болза, англи-совет керөө бугураа Англиа Совет Эви-лелиңь удуу улганган калың-даа шериг өвилелерин организациаларга болгам калың-даа коалицияларга кирешпес деп хулааңьдеш болугна алган турбуже, Англиа, болу ол бөдүлөжишкениңь өңөңь организациаларыңь болгам төртү-түчүп турар герман милитаризм-биле ше-риг бөлүңөңь кирип турар-дир дөшт ол.

Англи Чазактын шак мыдыңь хөдө-лишкениңь дайын сөөлүңьдөңь кады ажылдажылга болгам бот-боттарыңь ду-узалык дугайында англи-совет кер-өөниң бүдүш-шынпары-биле илеттир-ле чөвүшкө деп чүвениңь Совет Чазаак чыгыш эвес улаа, малаыңь бо чымыңь ок-тябрь 23-те, ноябрь 13-те болгам декабрь 9-га бөдүнчү ноталарыңьга айткан бол-гай. Париж дугуржугаларыңь киржи-чөөн аларган, Англиа англи-совет кер-өөнүңь талазы-биле чаа герман агресия-ны бөдүлүп болурун сагындарыңьга-даа хамарышкан, ССР-ге улур улганган, шериг өвилелеринче кирбесинеңь-даа хамарышкан болуңьдөңь эвилелчи хулааңьге-дөңь үрөөн.

Герман милитаризмин катан тургуза-рыңь политизацияның бүгү-ле айым-лыңь Англиаңь Чазааның кичээңьдеш Совет Чазаак чыгыш эвес улаа улааны-рыңь келген. Оон-биле кады ССР-ниң болгам Англиаңь талазында Европада таваныңь болгам айылма чок чорукту быжымгаларыңь база Германияга хам-марышкан соңгуаралыңь айтырылганыңь таарыштып шиктирээрине улаа-нган кады хемчеглерин чорударыңь эрге-жок чугулаңь Совет Чазаак эскераш чокка айтып келген.

Париж герман хостуг соңгудаларын чорудуп турган, Германияның чыгыш эвин тайбыга ынанчык болгам текооротиңь күрүнө кылдыр катан тур-гузар дугайында дугуржулаңь челип алыр соруда-биле Совет Чазаак дөшт күрүнелерин даштыкы херектер ми-нистртериниң чөвүдө хураалы чы-дышкыны чокка чымдыралын санап-даан.

Совет Чазаак Европада коллективтиңь айылма чок чоруктуңь системаны тургузар дугайында нийти европа керөөнүн чарымыңь дөшт деп саналды Англиаңь Чазаанга баш кирип, ол системала бүгү-ле европа күрүнелери оларынң нийталы болгам күрүнө тур-гудун хамчарыга чокка кариңь болуру турган. Мыдыңь керөөн чарымы Евро-паныңь бүгү улустарыңь хөгжүдөзүн тай-быңь байдаларын хандырып болуру ийик. Ол соруда-биле Совет Чазаак Европада коллективтиңь айылма чок чоруктуңь систе-мазын тургузар дугайында айтымыңь чугаалааңь керөө дөшт бүгү-ле сонуур-галды чурттарынң нийти европа чөвүдө хураалыңь ноябрьның төчүзүндө чым-дыраларын саналаан.

Совет Чазактын бө бүтү санадары бол-за, герман милитаризмин катан төртү-вөрин бөдүлүрүңь, Англиа биле Совет Эвилелиниң аразында найырамыңь хары-лаарын быжымгаларыңь болгам хөг-жүдөлгөңь улааңь, ол чорук Англиа-ның болгам ССР-ниң айылма чок чорукту кандырыңьга-даа, бүгү-ниити тайбының быжымдарыңьга-даа онза чугула ужу-дуулаңь.

Европада коллективтиңь айылма чок чоруктуңь системаны тургузарыңь бол-ган Германияның чыгыш эвин тайбыңь ынанчык болгам демократтыг эгелер-ге катан тургузар талазы-биле атка-ралды болбас сорудаларын шиктирээр-инге кижиринден Англиаңь Чазааның ойтаалааныңь Совет Чазаак хоужа-биле меледээ тур. Совет Чазактын үстүңдө айтыгынган санадарын болгам оң най-ырал бугураа сагындарыңь шынчыныңь ху-раал албайн, англи Чазаак болза, англи-совет керөө бугураа болуңьдөңь хулааңь-дерин, Европада тайбының болгам айылма чок чорукту быжымгаларыңь эрге-ажы-тарын бөөр хөдүнү чок чорун көргү-төөн.

Англи Чазактын амыңь политиказы дайын сөөлүңьдөңь

Великобританияның чазаанга СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ НОТАЗЫ

(Төнчүзү. Эгеги 2-ги артында).

Шыдагы европа күрүнөлөрүнө ууар шерик бөлүгө бөлүгөшүшүрүнөчө киреш турар тычта, англи-совет көрөс тайбындык кероште чүгө бараан болбайн баар эвес, а харын-лаа Американын Кытшылан Штаттарына баштаткан агресциери шерик бөлүгөшүшүрүнөчө киреш кирген Англиянын Чазанын агмы политикаын чакырып чакырып бараан болуп турар чүгө шырынка болуп турар-дыр. Совет Чазак агмын бөлүп-беле эшпен шырдак болган о дугайы совет-лаа улуска, англи-лаа улуска дорту-беле сөлөсөйи барып шыдаваг.

Париж дугуржулгаларын бадылар чорук Европага бүгү байлаа чакыан чокка нарындагыр, оуу баылаары Европага тайбындык болган аймыл чок чоруктун эрге-ажыктарына таарыныс, ол баылаашкын чаа дайынын белет-кээр-беле ажылдан турар чакыан күрүнөлөрүн чүгө агресци бөлүгөшүрүнөчө керектин дээрин ол бүгү керешилер турар.

Мандык болган байлаа Совет Чазак

Тудуг ыяжынын белеткели

Ст-Хел районда Киров аттыг колхозтун тудуг бригаданын тудугулары келир чылдын тудуунга белеткенир дугайында хурал кылган. Колхозтун даргазынын оралачысы эш Канчыров ол бодунун илеткелине келир чылдын тудуунга канчаар белеткенирин чугалашынан, эркен чымын болуулаа чамды четпестерин шуут бодурбазын айтыган.

Хуралга бүгү тудугчулар чакыс-лаа шантирени үндүрүп чугалашкан, тудуг материалы белеткээр ажычө кирешчө.

Ада-иегер хуралы

Чокта чаа Чөөн-Хемчик районун Пиме чеди чыл школанын өөрдилге-кижииндигелиг ажыды экижидер дугайында ада-ие хуралы болган.

Школанын өөрдилге-кижииндигелиг ажыды экижидер талам-беле бакшылар Төнчүк, Бичин-урут, Р. Мамаева олар эки ажылдааны хурал медеткелен. Оларнын бакшылар турар кассетер өөрдилге талам-беле бекче түндөлдү көргүзүп турар. Ол бакшылар ада-иегер-беле бижык харылааны тургузуп, оларга тайбылар мис-салды ажылаарын түргүчү чорууш келген.

Ошангыча школанын директору башкыларын кичээлдеринге олугурчун. Оларнын кичээл планнын тургузуп турарына хылааланы экижидер. Оларнын эжме кичээлдерин уюмлашкан, дур-

жугла олугушкунуларнын хуралдарын эрттерген.

Ада-иегер Кунабай, Оскур, Тас-Энпик, Ожукпан, Чучунмай урууларынын өөрдилгелерин кичээлгенин улугурчунуар.

Ош-беле керештерин школа ажылаа улуг четпестер бары хуралга плероюн. Чүл дие, өөреникчилерин ортузунда медеткел сагыла чорум кошкөк тургустунган. Школ назамчыларынын шын үбөдү кылдырмаан, чакык уруулар школаже хаара туттунмаан. Школа, интернат болган бакшылар бакшынын септегелери багай кылдырган. Оттулар маш үстүп турар. Ада-иегер Кертик-кара, Дарый, Лаай олар урууларын школаже ам-даа чорутпайн турар.

М. ДАРЖАЙ.

Бижик билбес чорукту узуткаар хемчеглер алдынмайн турар

Бай-Тайга районун «Мурнакчы» көдө ажыл-агый артелини кезигүнерине бижик билбес болган бижикти биче билерлер дыка хей. Олар бижик билгүнери тургузарын үзөп турарлар. Ил-дыг турбузе, бижик билбес чорукту узут-каар талам-беле кандыг-даа ажыл чорутпаан.

С. ШЫДЫРАА.

Тайбың дээш шылгарангай демиселчилер

Тайбың дээш улуг демиселчи Н. В. Сталинның төртүнгөн хувүрени бөр 75 жыл болганын хувүнде «Улустар аразына тайбын камгалаары дээш» деп бүгү делегейин Сталинчи шаңналарын эчелерин тыпсышкыннын дугайында догдалым чаралаа. Язы-бүрү чурттарын демократтыг хей-ширтичиин төлөсөчкүлөрүнөн тургу-тунган Комитет улустар аразына тай-бын болган найырал дээш шылгарангай демиселчилерин чаа бөлүгүнө шаңна-ларын тыпсыкан.

Бистич хуанеривисте улустар амды-ралынын бөлүкүнүнүнүн үндөин өөзө болуп турар демиселе—тайбынды камгалап, бижылаары дээш демиселе ачы-хамылаалы болганы дээш тыпсар дөңдү шаңна болуп тайбындын Сталинчи шаңналы улустар аразына хүзөп көрүшүрүн алган. Ол шаңнады делегейин яны-бүрү чурттарында хамат-тыланын, оларнын политиктиг болган шакыи-чүдүгө үсөдөрүнөн хамарылга чокка тыпсырын медеткелери чуугула. Мурунлагы чылдар шыккан, лауреаттарын аразында боттарынын бүгү күштери болган энергиянын чакысы нинти соругага — тайбың камгалагына берип турар аны-бүрү политиктиг улганымкышкыннын кижилери база барын көрүп турар бис.

Тайбың дээш шаңна тыпсыкан иди-кейлик демиселчилерин аразына Англиянын жоккө хей-нитичи ажылдакчымыс өрөст-демократтарынын бүгү делегей асосиациясынын даргазы Денис Приттин алы бар. Тайбыңга ажытыг ажылга бодуну бүгү энергиянын берип турар алдарыг ажылдакчы Денис Притт чүгө бодуну чуртунда эвес, харын ош ыраак дашкаар белни билингир. Эң ыраак дашкаар белни политиктиг ажылдакчынын, бижык үсө-бозаларын болган белни хей-нитичи хувүлгелери кижинин дугайында болгалар ош алм-бисе холбошкан. 1927 чылда хазан адвока-

Мал кыштагыладывышкыннын кичээнгеини күшпелдирер

(Редакцияга чагааларын дончуламы)

Областын колхозтарында мал кыштагыладывышкыннын байдалын дугайында көдө бижикчилерин чагаалар редакцияга түргүчү көрүп турар.

Өнүр районун «Торгалыг» колхозунда нинтинин малнын кышкы ажаалгазын эки чоруп турар. Эки жертинген 33 кажааларлыг 17 кыштагыларда 10.713 баш мал кыштагалат турар. Бнда 116 колхозчулар бижыклагатынан.

Кыштагыларда 13.470 центнер ситенин сөөртүп чедирген болган 22.611 центнер ситенин кыштагыларже график бзуаар сөөртүп турар. Зоотехник эш Лайза малчынарга барып, оларга эоветинарылыг арга-сүмени берип турар деп, эш Д. Шардыр бижээт.

Эш Х. Торжунун бижип турары болза, Чөөн-Хемчик районун «Искра» көдө ажыл-агый артели малдын кышкы ажаалгазын эки уюмлаштырган.

Артелиң шээр малын 12 көзөк черде, мийиктиг боза малын 5 көзөк черде кыштагаткан болган чыгызын БорзБулак, Чангис-Халын ховуларында 4 киж эчкөчип кадарып турар.

Мал чени фермаларда норма бзуаар хувааган болган чөп чарыдаар талам-беле контролду тургускан.

Бай-Тайга районун Молотов аттыг көдө ажыл-агый артели мал кыштагыладывышкынга багай белеткелген. Бо чылды 3 чаа кажааны немей туткан болза-ла, 38 эрти кажааларын септегези кылдырмаан.

Колхозтун Сайыра болган Хараганда

Мурнакчы малчын

Кызыл районун «Тиллелге» көдө ажыл-агый артелине Монгуш Хыйнаар-оол 1948 чылда кирген-ле мийиктиг боза малды хүдөп алган малдан эгелен. Инетерни чы-бүрдө есиме кунтут ылдыр одарлааны, оларын план бзуаар ажыган турар. Ош кадарган боза малынын баш сагы өзүп, продуктулуг чоруу элден турар.

Колхоз мийиктиг боза мал талам-биле районда бирги черин эзел турар, колхозтун саар инетери 220 баш ашкан. 1955 чылда 49 баш инетер немей төрүүр. Эртен чыдар-биле деңгээрге бо-ла мал ферманынын орулгазы 6—7 ка-тап өскөн. Ол 7 чыл иштинде 550 баш кажааларын өстүргөн.

Малчынын кадарган инетери орту-мактан өрү деңгелдик. Кыштаанда кажааларын септеп, мидя 9 тонна ситенич сөөртүп алган.

М. Хыйнаар-оолдун уруулары М. Өзлей-

Бодунуң ажылынга мастер

Чөөн-Хемчик району «Кызыл таралчын» көдө ажыл-агый артелиниң колхозчуу Монгуш Дондун-оол туудуунуң нарын чааылгалында ам беш чымын узаштыр эки ажылдан келген. Ол 1949 чылда колхозтун 10 бажынын ошга чактагыр, рамаларын болган экижидер чааи кылган, а даргазынын чылмын боза ол хире туудуларын деришмаан, 5 столярны, 10 санайларын чааан.

Монгуш Дондун-оолдун хары ам 56, на-зыны улгөтсө-даа күш-ажылда ынак, кы-мд бдүргөн чүдүлдериниң шывары бедни, ол талам-беле колхозчу ишчилерин ксымак чүткүдүт ажычө улам сорук килирп турар.

Эш Дондун-оолдун ак-сеткилдиг күш-ажыдын колхоз баштаар чери үнөлө көргөн, ош чыл сагында өрөткити шоңваларга килирп белген. Бо чылды ону бир бөгбө-биле баз шаңнаан. Мөргөжилдик бы-закчынын дуржулгазын калбартыры чу-гула.

С. БИРЛЕЙ-ООЛ.

Мебель фабрикасы чүгө хожудап турарыл

Кызылдың мебель фабрикасы чурт үзөт-пүрүнүн бол бдүрүгелеринин бирөөн болуп турар. Чоону мыштан кылган аны-бүрү кылмыл-биле хандыршылаа мебель фабрикасы узуг ролдуот.

Илчазы-лаа мебель фабрикасы бодунуң бө сорулгазын күүсөдип шыдавайн турар. Күрүнениң анаа берген планныг оонагаларына ол үргүлү күүсөтпейн келген. Илчазыга фабрика бодунуң мурунуга тургустунган ооналган сан-лаа, шынар-лаа талам-биле күүсөдип шыдаар бүгү аргалаар бар. Бнда бдүрүгө планны ажыр күүсөдип, эки болган көчүтү акти шынарым кылмыларын берип, ак-сеткилдиг акылдан турар мурунакчы ажылычын хей. Соллардар эштер Голубов, Биче-оол, Стрельников, Носков, бдүрүчүлэр эштер Мамышева, Бутинска болган ош-даа өскөлөр мурунакчы бдүрүгөчилер болуп турар.

Коллективте ажылычын күжү четчир. Ажылычын күжү—бдүрүгөде шиптирелиг күш. Илчазы-лаа бдүрүгөде күш-ажылын организациоз болган күш-ажыдын сагыла-чоруму багай органи-застатынган. Мөөк түндөлдө мебель фабрикасы анаа берген планныг оонагалы күүсөтпейн келген. Чыкээ, бо чылды 145 муң рублинчик продукцины бөөр ужурут турган, чүгө 69,9 муң рублинчик продукцины берген.

Мебель фабрикасынын ажылында бар бо четпестер хамыктын мурунда коллектив-тин администрация черинин ажылчыларын болган инженер-техниктиг ажылдакчыларын бүгү күжүн бдүрүгө планны күүсөдирине, күш-ажылын бдүрүгөчү-лүгү бедилеринче эзелдеп шыдавайн келгенине. Коллективте кезигүнеринин ортузунда партияки-жишадилге ажылы кошкөк тургустунган. Партия организациоз, ош секретары эш Ашихмин, ди-ректор эш Скороходов олар бдүрүгөже болган коллективте кезигүнеринин амдыралычө ханмыл киреби, олардан хөөрук ажылдан турар.

Бдүрүгө планнын ай-айы-биле күү-сетпейи турарын эш Скороходов обла-сывобостун болган маш зөвөлдүң кы-рыпче чууп каап, дулааар материалдарын чөгүн болган белек маш материалдарынын ол болуп турарын чыдак тыртып турар. Илчазыга ол чылды мебель фабрикасынын хожудаашкыннын агартышкы дер бол чүгө өвөс. Иш материалдары кургадыр черин чедипшей турары

Башкылар-биле амыл

Эрэн районун Бай-Дар шкваланын өөрдилге эрелекчиин А. Н. Бузоро эки ажылдан турар. Ол, башкыларын кичээ-лөргөн үргүчү олугуруп, башкыларга бодунуң арга сүмени берип турар.

Өөрдилге эрелекчиинин үнелиг са-наалдары анык башкыларын ажыл мер-гежилгенге узуг дуламы чедирген. Чүл дие, башкылар А. Н. Камеева, В. М. Ва-

Кичээнгейден дашаарлаан

Эрэн районун узус өөрдилге кидди-лини чакыдаа подкабинеттиг ажыл-чорудугазы эркен чылдын декабрдан бөрү чорбастаан. Ош эрелекчиин эш Р. Мусли-мов кадык-даа чылдаган чокка элөөн хей айларын иштинде ажылаашкан, а ол үсөдө ош ажылычө кым-даа сагыш салбаан. Рафво бо дугайында кандыг-даа хемчег албаан.

Ф. АРАНЧАА.

Чайгылышкын чокка орта каттышкан

1949 чылда «Финляндиянын тайбың Эмилеланин» «сөздүгүнө чүгө чуугалап турар, ош медеткелге болза: «Тайбың талалакчыларнын программасы болза тайбындын бзулуг бүгү өнүктери ош чууга чокка чүлүгү деп көргөн туруп болуур». Ош баштап турары «Финляндия-нын тайбың Эмилелани» болза «Финляндияда «Тайбың талалакчыларнын» организациоз коллективте кезигү күшү кылдыр кырыча, а Иверсен боду ол организациознын оралачы даргазы болган. Боо-чөп-секти эелдере бдүрүренин ууур, Барыян Германияны катап чеспелдеринге узур күштүг демисели ол калбарып чорууп турар. Скандинавиянын улустарынын аймыл чок чорутууну магдаама болза, ол чартык ортузуну күрүнесири кандыг-даа агресци бөлүктөргө кирешпес болган тайбыңга ынакшылыг политиканы чорударында деп Иверсен көрүп турар.

Феликс Иверсенге тайбындын Сталинчи шаңнаын тыпсыры болза, Тайбың дээш демисел эки-сеткилдиг бүгү кижилер оларнын политиктиг үсө-бозаларында хамарылга чокка каттыштырып турарын, кажан чууга улустарын амдыралачы эрге-ажыктарын камгалаар дугайында чоруп турда, бзулуг, ак-сеткилдиг пафистер тайбындын бүгү талалакчылары-биле нинти чууганы ка-зан-лаа тып алыр деп чүгөни айткан турар-дыр.

Лауреаттар даамызын даргазында узуг швейцар эртемден — дил эртемдени, Барыян Европаның эртем болган хей-нитичи кезектеринге эки билингир Андре Боннарын алы бар. Профессор Боннарын эртем эрге-ажыктары эрге-буртугу үсө-биле харыздалыг болза-лаа, хей-хей чылдарда ол Лозанны университетинде эрге-буртугу грек ылды болган литера-тураны башкылап келген-лаа болза, ол чүгө эртенче берлини, он-беле хол-бошкан кылыгарлаанкан, агмы үнелик чыгышкы калбарганда, Феликс Иверсен

(Төнчүзү 4-ну артында).

